

De Vlaamsche Meesters in l'Ermitage.

spoedig, dat al die keurige bijzonderheden, al die fijne wisselingen van tinten, die treffende juistheid van lichten en weerschijnen verkregen zijn door eenige breede penseelstragen aangebracht met vaste, met onfeilbare hand.

Van Dijck's schilderijen in grooten getale te zamen ziende wordt men eveneens getroffen door de verscheidenheid van zijnen werktrant in de verschillende tijdperken van zijn korte loopbaan, door zijne gedurige vervorming en door de eigenaardige gaven, die hij in elk zijner uitingen te bewonderen geeft. Hij is wel altijd zich zelf, maar hij wordt het gaandeweg meer en meer; hij ondergaat wel den invloed van anderen, van Rubens in de eerste plaats, van Tiziano en Giorgione in de tweede, maar zijn eigen natuur straalt er altijd door en meer en meer krijgt zij de bovenhand. In zijn eerste jaren, vóór zijn vertrek naar Italië, zijn zijne menschen zonen en dochters van het blonde noorden met warmen blos op de frissche wangen, en hij zelf een afstammeling van Rubens, den geweldige in de daad, den reuzige in den ledenbouw; in jeugdigen overmoed toont hij zich alsdan geneigd het forsche van zijn meester te overdrijven. Hij deed zijn eigen natuur geweld aan en voelde zich reeds aangetrokken door andere idealen en naar andere luchtstreken. In zijn *Gevangennemingen van Christus* laat hij een lichttint stralen zoo gloeiend warm alsof hij een leerling der Venetianen ware en waarschijnlijk ook is het onder den invloed der werken van Tiziano, die hij in Rubens' verzameling gezien had, dat die zuidelijke lucht over zijn werken is komen waaien.

Welhaast trok hij de Alpen over en, wanneer hij den top van het gebergte bereikt had, zal hij wel als Mozes van daarboven zijn land van belofte begroet hebben. In Italië verandert hij plotseling. Vroeger mag hij zich enkele malen aan bruinschilderen beproefd hebben, nu wordt de geroosterde zijn gewone toon. Een ander kenmerk van de streek en van hare kunst vindt hellen weerklank in hem. Rubens' voorbeeld had hem gedreven naar de studie der stoffelijke werkelijkheid, naar het verheerlijken der lichamelijke kracht, in Italië trof hem een meer verfijnde beschaving, een meer aristo-

cratische levenswijze; hij zag hoe daar de voornaamheid van geest en van vorm op hooger prijs werden gesteld, en hij voelde zich geestelijk nauw verwant met die hoofdsche zuiderlingen. Hij schilderde ze met welbehagen, met eene ware virtuositeit in het bekoorlijke; hij was meer Italiaan dan de schilders van Italië, zooals de Vlamingen Alfred Stevens en Jan Van Beers meer Parijzenaars zijn dan hunne kunstmakers geboren aan den oever der Seine.

De snaar, die hij daar had voelen weerklinken in zijn binnenste, gaf voor nu en later den grondtoon van zijne kunst aan; hij was en bleef de schilder van den adel naar ziel en lichaam, van het teere gevoel, van den uitgelezen vorm, met iets weeks in zijne verfijning, met iets vrouwelijks in zijne gratie; de contereiter der kunstenaars, der koningen en der koningskinderen. In Vlaanderen teruggekeerd herneemt hij zijn blanker, koeler koloriet, maar de warme zuidelijke toon laat immer sporen na; hij behoudt er van de vlammetjes in de oogen zijner personages, de geroosterde tint zijner schaduwen, de warmte, die onder de doorschijnende huid zijner personages schemert als een bezinksel van verdoofden gloed. Hij wordt niet weer de Vlaamsche schilder met zijn frisch, licht koloriet, zijn vranken, vrijen penseelstrag, die de verf in hare natuurlijke zuiverheid legt; zijne kleur blijft verwarmd maar getemperd, verfijnd, veredeld; zijne vleezen krijgen de emailachtige vastheid en glansendheid, die zijn twee laatste tijdperken kenmerken. Wij vinden die eigenaardigheden in klimmende mate weer in zijne portretten en godsdienstige stukken van 1627 tot 1632 en in zijn Engelsche werken van na dien tijd. Gaandeweg wordt daarbij zijn borsteling vrijer, lossier; hij werkt gemakkelijker, drukt zich vlotter uit en wint gedurig aan in voornaamheid en bekoorlijkheid. Zeker, onder de werken van zijn laatsten, zijn Engelschen tijd, komen tal van stukken voor die te vluchtig en te oppervlakkig behandeld zijn, maar wanneer hij zich toelegt om puik werk te leveren brengt hij ware kunstjuweelen voort.

Een groot deel van de werken van Van Dijck in de Ermitage behooren tot dit laatste